

ZIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ST. 16.

V LJUBLJANI, 7. DECEMBRA 1935.

KNJIGA 18.

Ameriška plesalka NINI THEILADE

P U B E R T E T A

DR. MAKS KREMŽAR

N A D A L J E V A N J E

V odstavku o fiziologiji pubertete smo opozorili na važnost, ki jo imajo notranjesekretorični in konstitucionalni momenti za nje razvoj. Psihološko gledano, so korenine istospolnih ljubavnih odnosov pri doraščajočih različne. Pri mladini, ki ima tako silno željo po ljubezni, do katere se skuša — nespretno tipaje — dokopati, opažamo raznovrstne oblike in načine, ki jih moramo še vse oceniti za normalne. Iskrena prijateljstva med dečki na eni strani in deklicami na drugi strani, s pečatom nežne erotike, nimajo s homoseksualnostjo ničesar opraviti. Tudi, kolikor so v ospredju telesni odnosi, jih še ne moremo smatrati za izraz homoseksualne smeri v ožjem smislu, kajti mnogostransko ugajanje in razdražljivost ravnokar prebujenega spolnega nagona se uveljavljata na najbližjem objektu. Neutešljiva težnja po prijateljstvu, ljubezni in opori te kipeče dobe preroga telesne ovire. Dečki v začetni pubertetni dobi nagibajo iz nekega motnega, plašnega občutka, ki ga imajo pred deklicami, bolj k lastnemu spolu, kjer se gibljejo svobodnejše in neprisliljenejše, dočim jih je strah pred »zagonetnim in tujim« drugega spola. Robato zaničevanje in sovraštvo do deklice sta izraz te negotovosti in zavrtosti. Deklice se obnašajo temu odgovarjajoče. Oteževalna okolnost pri obeh spolih pa je, da si enako stari vrstniki drugega spola niso na isti razvojni stopnji. Petnajst—do šestnajstletne deklice z ozirom na duševno gibčnost, z ozirom na zahteve in občevanje znatno prekašajo enako stare dečke in jih nikakor ne smatrajo za enakovredne partnerje. Da bi se družile s starejšimi, kar bi bilo zanje bolj vabljivo, za to jim večinoma manjka prostodušnosti in ni povsem brez nevarnosti. Zato mnogo lažje spletajo vezi z enako starimi prijateljicami. Nekatere homoseksualne vezi so le posledica lažje zapeljivosti v tej dobi. Mnogo povoda dajejo skupno bivanje v internatih in na potovanjih, vpiivanje od starejših tovarišev. Zmedo v mladi duši povzroča tudi — razumljiva in opravičljiva — obramba homoseksualitete proti izobčenju iz družbe in proti kazenskemu zacsledovanju, ki pa v

svoji propagandni gorečnosti z ozirom na obliko in mero često strejja preko cilja označujoč homoseksualnost v duhovno-moralnem in kulturnem pogledu za večvredno obliko ljubavnega udejstvovanja. Mladi večinoma zapuščajo to stranpot, kamor so jih privedli vnanji vplivi. Navada in asociativna utirjenost z ozirom na potek draženj vodijo lahko do fiksacije. Ako trajajo istospolni utripi in veze preko pubertetne faze, tedaj moramo biti resno oprezní. V njih vidimo — podobno ko pri onaniji — izogibanje pred nalogami, ki jih nalaga ljubezen, strah pred odgovornostjo in dolžnostjo, ki sta neizogibni pri sklepanju heteroseksualnih odnosov. V primeru z njimi pomeni homoseksualni način zadovoljitve udobnejšo rešitev s seksualnega problema. Razmerje ima že v naprej manj obvezen značaj. Odgovornost nasproti ljubezenskemu partnerju je manjša, odgovornost nasproti potomstvu odpade popolnoma, strah pred spolnim okuženjem je neznaten. Ne smemo pozabiti, da imajo istospolna prijateljstva enako resnost z ozirom na človeško sožitje kakor drugospolna. Slab glas, ki ga uživajo taka prijateljstva pri družbi in občutek, da so nekaj »drugega«, utirata često not do ostrih notranjih in vnanjih konfliktov. Le redko bomo našli med temi mladiči take, ki so nasproti svoji istospolni tendenci povsem ravnodušni, ki se ji predajajo samozavestno in prostodušne, ne meneč se mnogo za svojo izrednost.

Zdravniku je odločitev težka, da-li gre v danem slučaju za prehodno ali trdnjšo fiksacijo v invertirani (obrnjeni, drugi) smeri. Gotovo je, da se vrši razvoj homoseksualitete v tesni vzajemnosti s celokupno affektivnostjo in z osnovnim značajem človeka, akoravno je homoseksualiteta edino očitna zabloda psihičnega zadržanja. Nekateri smatrajo, da je homoseksualiteta izraz infantilizma (otroška razvojna stopnja) specifično konstitucionalne posebnosti. Freud pravi, da sega izdelava homoseksualitete nazaj v rano infantilno dobo. Iz posebne biseksualne (dvospolne) osnove, ki je lastna vsakemu človeku, in iz njenih parcialnih nagonov, se tvori seksualna konstitucija posameznika s pomočjo oči-

tih tipičnih doživljajev. Pretirana veza-va na drugospolni del staršev odvrča baš od tega spola kot ljubavnega objekta zaradi premočne ovire incesta. Res je, da ravno pri homoseksualnih dečkih opažamo, da se pogosto zelo močno vežejo na mater, včasih se nasproti njej tudi v ambivalentnem položaju. Ako vprašamo po vzroku, zakaj se ločitev od matere ni popolnoma izvedla, si moramo reči, da so doživljanja v rani mladosti sicer pomenljiva, a važnejše je vprašanje, zakaj se njih predelava in vzdava v celokupno osebnost ni posredila, zakaj so delovala tako traumatično. Največkrat je stvar taka, da v analizi infančilna traumata (trauma, poškodba, rana, mišljena duševna rana), ki so odločilna, niso vzrok neurozi, ampak so samo tipični primeri za reakcijske načine in načine vedenja že v otroški dobi. Pogosto so to otroci, ki so po osnovi in okolici rano razviti, čutno lahko odzivni, pri tem zaprti in obrnjeni v sé, zaznavši in spoznavši stvari, katerih ne morejo popolno razumeti, niti uvrstiti, niti odvragirati. Ta napeta situacija med doživljavostjo in predelavo vtisov je za prepuberteto in puberteto še značilnejša. Tu imajo doživljanja iz ljubavne sfere za izoblikovanje erotike in seksualitete daleko pomembnejšo vlogo. Razčaranja v ljubezni in prestani napadi rodé pri rahločutnih in občutljivih naravah odpor in morejo posegati odločilno pri obratu v drugo smer. Pojačana odzivnost v fantaziji in nagonu vežičeno predelavanje udarno delujočih doživljajev, negotovost in plašnost vodijo pri prikladni konstelaciji in postrežljivi osnovi do fiksacije sicer nepremagljivih tendenc. Nekateri vidijo v homoseksualiteti »moški« protest proti ženski, resentment (fr. občutek hvaležnosti krivice, zamera, ostanek čuvstva po doživljanju, večinoma v sovražnem smislu, osveta) proti omedlevicam in insufficiencam (lat. nesposobnost, nezadostnost) pri ženski. Včasih se da razlagati istospolna tendenca zelo enostavno iz nagonске slabosti, iz strahu pred neuspelim spolnim aktom. Vprašanje homoseksualitete je pereče in važno, ker gre za problem znatne socialne dalekosežnosti. Že marsikatero mlado življenje je zabredlo v življenjsko tragiko.

V zvezi s pubertetnim razvojem je tudi transvestitizem (lat. transvestio, preobleči se, mišljeno v obleko drugega spola), ki se javlja v nošenju

ženskih oblek in v igranju ženskih vlog. Ta zabloda se porazgubi, čim je premagana puberteta, vsekako s pomočjo istčasne psychotherapije. V seksualnem oziru so transvestiti često heteroseksualno usmerjeni, psihično pa kažejo feminine znake: prekipelajoča čuvstva, živahno fantazijo, umetniško nadarjenost, nenavadno formalno okretnost, živahnost v gibanju, svojevrstno mešanico skromnosti in vsiljivosti, vročo željo po vdanosti, pri tem pa so nagnjeni k ničemurnosti in narcističnemu (gr. nar-kissos, lat. narcissus, lep, vase zaljubljen mladenič v grškem bajeslovju; narcissmus, zaljubljeno samoogledovanje) samoljubju.

Najboljši tovariš v seksualni stiski je mladoletnemu, ki dozoreva in se čuti mlad, ko mu je duša polna najlepših doživljanj in idealnih utripov, erotika. Erotika ima sicer svoje korenine v seksualiteti, vendar ima drugo barvo in svojo vrednost. Ta ljubezen brez poželenja po fizični posesti je najlepša prednost, ki jo ima ta doba. Iskreno erotično doživljanje brani, da bi prišle seksualne želje do vrha. Te vrste ljubavna doživljanja so najbolj prikladna, da privedejo mladega človeka preko najtežjih ur, čeprav mu seveda bolečin razočaranj ne prizanesejo, pač pa mu pomagajo premostiti napetosti, ki jih ustvarjajo potrebe nagonскеga življenja in duhovno-nravnstvene zahteve.

Erotika se v zgodnji pubertetni dobi izčrpava več ali manj v ničevem otroško-igravem zanesenštvu ali v strastnem oboževanju ljubljene osebe. Osobito pri deklicah opažamo genjive, deloma otročje-pretirane ljubke oblike »backfishovskega« prekipavanja. In vendar ima ta faza povsem važen razvojni pomen. V kasnejši pubertetni dobi doživljajo resnejši eros, a v doslej nepoznano silo. S temno slutnjo, s strmenjem in iskrenim zavzetjem zaznavajo poduševljeno živo lepoto človeka. Po tem doživljanju dobi svet novo lice, življenje drug zmisel, lastni »jaz« drugo uvrstitev. Ljubavna doživljanja posegajo odločilno v čutenje, mišljenje in hotenje. Amorjeva puščica zadene enako stare, mlajše in starejše, osebe istega ali raznega spola. Ljubezen more živeti v daljini, v tihem oboževanju, nadene si lahko oblike umerjenega viteštva, pristrčnega tovarištva, dragrega prijateljstva, lahko najde izraza v viharnem navdušenju ali v skorajšnjem pobota-

nju, vedno pa se javlja s strahom in nežnostjo. Vse oblike ljubezni karakterizira končno nevsakdanost, vse obdaja več ali manj blesk romantike in poezije. V tej neomejeni možnosti idealiziranja leži najboljše jamstvo za njeno čistost in lepoto.

Osnovna poteza mladostne psyche je želja po izpopolnitvi. Doraščajoči želi najti človeka, ki mu more biti nositelj erosa. Ta človek bo za mladoletnega odločilen pri njegovi usodi. Tudi pri plašljivih in zaprtih v se gre hrepenenje isto pot. Mladoletni hoče imeti nekoga, ki se mu odkrije, ki ga bo razumel. S tem, da se nasloni na ljubljeno bitje, se izoblikuje, dobi oporo in dozoreva.

O KRIMINALNEM IN UMETNEM SPLAVU

Odgovor piscu »Drab« članka »Neresno obravnavanje resnih zadev« v nedeljskem »Slovenec« z dne 24. XI. 1935.

V razpravi je stališče dovolj jasno povedano. Možnost dostojnega preživljanja tem, ki žive in s tem tudi onim ki bodo rojeni. Kaj ima to stališče opraviti z materialistično moro, ni nerazumljivo samo meni, ampak še marsikomu.

Glede katoliških npravstvenih načel sem hotel povedati, da vzlic njih veličini in globini niso povsem uporabljiva v praktičnem življenju. Žal, je izpadel v razpravi stavek, s katerim sem označil zdravnikovo delo z ozirom na abortus ali perforacijo iz vitalne indikacije za delo, ki ga je bolje smatrati »po božji volji«, a ne proti. Poudarjanje versko-etičnih načel ni nikako zavijanje oči, kakor to misli gospod pisec.

Pisec mi bo dovolil skromno vprašanje. Ali je priporočilo Ogino-Knausovega izsledka etično? Ali ni prav tako neetično kakor vsako drugo preventivno sredstvo, bodisi mehanično ali kemično, le s to razliko, da je ono biološko?

Ničesar nimam proti etičnemu prepovedu, vprašanje tiči le v tem, kako ga izvesti, ko pritiska od vseh strani beda. Res je tudi, da ni vedno gospodarsko stanje merilo za etično ravnanje, saj vidimo, kakor pisec sam ugotavlja, da razsaja bela kuga najbolj med imovitimi sloji, vendar sem mnenja, da bi se dalo ravno pri preprostem ljudstvu z

ekonomskim izboljšanjem znatno omejiti splavljanje. Ne vem točno kdaj, menda letos, je »Slovenec« pribil v uvodnem članku dejstvo »paupertas maxima meretrix«. Prav nič materialistično.

To naj bo resen odgovor na »neresno obravnavanje resnih zadev« psevdonimnega pisca, ki očitno ni hotel pritisniti lastnoročno svojega pečata na svoje katoliško prepričanje. Vsi vzdevki o nedostojnosti, obrekovanju in smešnosti so plod hotenega nerazumevanja in politične opredeljenosti. In to so baš oni težki časi, ki jih preživlja slovenski narod, ker dobi vsaka zadevica in razprava osebno-politično noto.

Dr. M. Kremžar

Stavek, ki je po krivdi tiskarskega skrata izostal, se glasi (po rokopisu): »Boljše je stvar razumevati, da je zdravnikovo delo po božji volji« (gl. Zis str. 224. stolpec prvi, vrsta 35), kar je bilo omenjeno že med popravki v zadnji številki, pa je tiskarski škrat spet posegel vmes ter zamenjal oziroma izpustil zadevno vrsto (gl. Zis str. 239).

Glede »nadpisa« in slike avtorja naše razprave, ki ju menda zlohotno omenja Drab (gl. »Slovenec« 24. nov. t. l.), pa tole: Avtor naše razprave se je podpisal s polnim imenom, njegov stanovski tovariš pa se je s svojim »odgovorom« skril za psevdonom.

Kar se slike tiče, bo menda tudi g. dr. A. B. kot zvestemu čitatelju našega ozornika znano, da pričujemo važnejše prispevke z avtorjevo sliko, kar je danes običaj pri vseh ilustriranih revijah.

Uredništvo

IZ MODERNE MEDICINE

Glikokol zdravi otroško paralizo

Glikokol uporabljajo že več let proti vsakovrstnim zlom, posebno proti boleznim, ki jih spremlja sušenje mišičja. Sedaj so poskusili njegov učinek tudi v primerih otroške paralize, ne sicer zato, da bi jo ozdravili v njenem zgodnjem štadiju, temveč proti poznejšemu, ko se pričena pojavljati sušenje mišic, ki vede običajno do težkih pohabljenosti za vse življenje. Poskusji so se končali v velikim uspehom, pod vplivom glikokola se je prvotno omrtvičeno mišičje običajno kmalu popravilo.

O, ZEMLJA, ZEMLJICA MOJA!

ANTON INGOLIČ

I

Leta 1931.

Vršič, upravnik veleposestva »Mondschein — dediči«, je vedel, da bo zakon o ukinitvi agrarne reforme, ki bo izšel vsak čas, predpisoval dolgo- ročno odplačevanje agrarne zemlje, katere cena pa bo povrh še mnogo nižja kakor v prostem kupčevanju, zato je napel vse sile, da bi zemljo, ki so jo agrarni interesenti dotlej imeli v najemu, njim ali drugim že prej čim dražje prodal.

»No, Čuček, tule jo imaš, pred teboj leži, samo stegni roko in bo tvoja«, je začel s Čučkom, potem ko mu je prinesel že drugi četrt in mu že v tretje prebral kupno pogodbo. »Poglej, ali je to kakšna cena: šest ogonov najboljših graščinskih njiv in skoraj oral travnika ob Blatnici za osem jurjev! Napol zastonj ti jo dam; a naj bo, ker si ti, drugemu je ne bi dal niti za deset!«

Čuček, majhen droben možek, je s svojim desnim in edinim pravim očesom — levega je bil izgubil na Doberdobo — gledal kos papirja, ki se je izpreminjal zdaj v šest lepih ogonov: na prvih treh luk, na naslednjih treh krompir, zdaj v trikoten travnik, bujno rastoč in cvetoč, zdaj v osem pisano barvastih papirjev s čudovito številko 1000. Desno oko mu je gorelo v nenavadnem veselju, levo — umetno — pa je ves čas strmelo nekam skozi okno in se vsemu posmehovalo; reje nemu Vršiču, ki je bil od prigovarjanja že rdeč, papirju na mizi, ki bi lahko osrečil moža, ženo in pet otrok in številkam na papirju, ki so bile kar smešno prevelike za moža, ki je imel komaj svojo srajco in posteljo in mogoče še kakšen stotak.

»Ali nisi zadovoljen z zemljo? Kar povej, pa dobiš drugje«, je začel Vršič z druge strani.

»Kaj bi ne bil zadovoljen«, je zamahnil Čuček z roko — desno oko se je pripravil kakor od ganotja, levo se je kar dalje smejalo. »V desetih letih sem jo pošteno pripravil. Sprva res ni bila kaj prida, a dobro smo gnojili, globoko orali in zdaj se ne morem pritoževati.«

ANTON INGOLIČ

»No, kaj potem še premišljuješ, tu imaš pero pa podpiši, in še nocoj bo tvoja!«

»Vse je lepo, a osem tisoč, to je preveč. Kje naj jih vzamem?« je skušal Čuček razložiti.

»Čuček, dober delavec si, prav tako Liza, ni dneva, da bi bila brez dela, pa bi si ne bil mogel v desetih letih djati na stran takole vsotico? Pojdi, pojdi, saj v gostilno te ni še v velikih praznikih, kadiš malo, oblečeni tudi ne hodiš te ko grofje in jeste menda tudi ne vsak dan mesa. Kaj boš valil na njih, kar prinesi jih in zemlja bo tvoja!«

»Kako jih naj prinesem, ko jih nimam«, je Čuček skoraj zajokal. »Moj Bog, če bi jih imel, veš, da bi jih pripril dal. A odkod bi jih naj dobil? Z Lizo res hodiva na delo, a polovico težakov gre za oranje, vožnje in drva. Kar dobivava denarja, je komaj za davek in najemnino; sena, zrnja in krompirja še za nas ni dovolj, kar iztržimo za luk, pa je komaj za obleko, sol, olje.«

»Kakor hočeš, a ti bo žal«, je dejal Vršič brezbrizno, se dvignil, a pogodbo je še vedno pustil na mizi. »Če nočeš, ti ne morem pomagati!«

»Nočem«, se je Čuček res razjokal, »kdo pravi, da nočem? Ne morem, Vršič!«

Zdaj je Vršič spraval pogodbo:

»Če je tako, potem bom pač moral poiskati drugega kupca. Mislim, da ga ne bo težko najti.«

»D drugega?« se je zavzel Čuček.

»Seveda, mi rabimo denar. Misliš, da imamo samo nekaj jurjev davka.«

»Že, ampak«, je Čuček z bojznijo spraval iz sebe, »zemljo že imam deset let in sem jo dobil od agrarnega odbora.«

»No, Čuček«, se je zasmel Vršič, »ali ne veš, da agrarnih odborov ni več tudi agrarne reforme ne bo. Ali kupiš zemljo, in je tvoja, ali pa jo zgubiš, takšna je zdaj stvar. Vsak čas bo izšel ta zakon. Boš videl, kako se bodo še tople za zemljo, deset jurjev bom dobil za zemljo kot nič«, —

Odslej je Čuček vse dneve premišljal o zemlji in osmih jurjih; a ne samo on, tudi Liza in celo otroci.

»Pa bi kupili zemljo«, je menil neki dan Čučekov najmlajši

»A s čim bi jo plačali?« mu je razložil starejši.

»S čim«, je dolgo razmišljal mali, debeloglavi Franček. A nenadno se mu je zasvetilo. Pred nekaj dnevi, ko je šel v trgovino po sol, je videl trgovca, kako je prešteval velik kup denarja. Bliskovito je potegnil k sebi Juža in dejal skrivnostno: »Magdiču bi vzeli.«

Juža, Franček in Štefan so odslej mnogo o tem premišljali in se razgovarjali, dokler Franček končno vendar ni prinesel od nekod tri kovače in jih ponosno izročil očetu:

»To dam jaz za zemljo. Kar kupite jo!«

Franček je bil seveda tepen, prvič, ker je kradel, drugič, ker ni povedal, kje in komu.

Vršič pa je spet povabil Čučka nekoga večera:

»No, Čuček, vstopi malo, da se odžejaš!«

Spet je položil preden pogodbo, a zdaj je bila nova.

»Zdaj pa zadnjič. Kupiš ali ne? Saj vidiš, da vsi, ki so pametni, kupujejo. Kaj pa hočejo drugega? Kdor misli, da bo dobil zemljo zastonj, ta je padel na glavo. Vzemi jo za devet jurjev, da bova naposled opravila!«

Čučkovo levo oko se je zasmeljo: cena, zemlje je padla, le Čučkova njiva in travnik sta se v dveh tednih podražila.

»Še osem jih nisem zmogel, kako jih bom pa deveta«, je zastokal.

Vršič je v mislih še enkrat pretehtal načrt, ki se mu je porodil prav tisto jutro, nato pa ga je razložil jasno in razumljivo:

»Vem, kako je s teboj in z drugimi.

Reveži ste. Težko vam je priti do tolikšnega denarja. Mi vam nočemo slabo. Saj veš, da bi jaz najraje videl, da bi šlo vsem dobro, že zaradi gostilne. Zato sem sklenil, da ti pomagam. Naša posojilnica ti bo posodila po deset. Tebi ne bo treba nič drugega, kakor podpisati posojilo in kupno pogodbo. Nobenih poti, nobenih sitnosti in skrbi. Posojilnica se bo vknjižila na zemljo, a zemlja bo tvoja. Doslej si plačeval najemnino, a zemlja ni bila tvoja, in nisi vedel nisi, če kdaj bo, zdaj boš še nekaj pridal, a plačeval boš za svojo zemljo. Letina dobro potegne, plačaš nekaj tisočakov, in še enkrat, pa si rešen vsega, in zemlja je na vse večne čase tvoja in tvojih otrok.«

To je nekaj drugega, si je mislil stari Čuček; svojega levega očesa, ki se je prav tako smejalo ko pri prvi Vršičevi ponudbi, pa ni videl.

Zdaj je Čuček zbral ves denar, prodal ves luk in prinesel Vršiču pet stotakov, ter podpisal posojilo in kupno pogodbo.

D A L J E

R. Reimesch: KLAJPEDA (v ozadju trgovska zbornica in borza)

L E S A N A N E G U S

NEKAJ SLOVNICE IN BESED URADNEGA JEZIKA V ABESINIJU

Lesana negus« — »kraljev jezike: to bo pač nekaj abesinskega? Je in sicer je to abesinski jezik, ali če hočemo biti točnejši, državni jezik v Abesiniji, današnje narečje vladajočega plemena Amharcev v tej državi, kajti abesinskega jezika prav za prav ni, temveč je »samoe kakšnih 70 abesinskih jezikov.

Narečje Amharcev se je razvilo iz stare etiopščine, iz »lesane gi'ze« (ali ge'ez). Stara etiopščina se danes uporablja samo še kot cerkveni jezik. Drugi jeziki, ki jih govore danes poleg amharščine (ki ji pravijo tudi »amharinja kvankva«), so še tej bolj ali manj sorodna narečja Tigrajcev in Tigrinjcev v provinci Tigre, afarščina, Danakilcev, hararščina, guradžiščina, galajščina, somalščina i. t. d. Skoraj vsako večje okrožje ima svoj poseben jezik, torej prava zmešnjava jezikov, ki se očituje tudi iz besede »Abesinija«. Ta izvira iz arabskega »beled el habeša« — »dežela zmešnjave«, iz habeša so Amharci napravili »habašo« ali »abaso«, iz tega pa izvira latinizirana »Abisinija«. Uradno pa se Abesinija imenuje Etiopija, prebivalci so Itjopjavijani ali v ednini Itjopjavi. Amharci imenujejo sebe Amarodž (v ednini Amari ali Amhari).

Amharščina pripada semitsko-hamitski jezikovni skupini in je sorodna hebrejščini, arabščini in izumrlim starim semitskim jezikom. Govore jo nekako od srede 8. stol. po našem štetju. Šele negus Menelik II. jo je dvignil na prestol uradnega jezika, dočim je to vlogo dotlej zavzemala galajska etiopščina. Bodi omenjeno, da govore v Abesiniji še danes zelo tudi arabščino, posebno v južnih predelih, ki so muslimanski. Amharščina je obenem jezik novejši abesinske literature, seveda pa se ta literatura za sedaj omejuje še zelo skromno na junaške pesmi, svetopisemske pripovedi, basni in pregovore*). Tudi uradni državni list, ki ga izdaja sam negus v Addis Abebi (izvod tega lista smo imeli priliko videti te dni v izložbi Tiskovne za druge v Ljubljani), izhaja v amharščini.

Amharški jezik ima lepo urejeno zlogovno abecedo, ki se je ne naučis s prevelikim trudom. Ima 31 zlogov, ki sestojijo iz enega soglasnika in enega samoglasnika in

se končujejo vse na kratki a. Za zloge, ki sestojijo iz enega samega samoglasnika, imajo po dva znaka, samoglasniki so torej dvakrat zastopani. Teh 33 črk velja za temeljne oblike in vsaka posebej rabi kot podlaga za šest nadaljnjih zlogovnih glasov in poedinih samoglasniških glasov. Prvi trije zlogi amharske abecede so ha (kratko), hu (široko) in hi (široko), zato imenujejo tam abecedo hahuhi. Sledijo zlogi ha (široko), hje (široko), ha (kratko), kar izgovarjajo v narečju tudi kot kratek hi ali pa brez samoglasnika, in ho (široko). Po vrsti imenujejo teh sedem zlogov v amharščini gi'z, ka'ib, salis, rabi, hamis, sadis in sabi. Na isti način tvorijo ostale zloge (la, ma, sa i, t, d, do 33. zloga pa), tako da pišejo zadnji zlog v abecedi kot po. Razen teh temeljnih oblik imajo še 36 znakov za dvoglasnike, ki se naslanjajo na temeljne oblike. Kakor drugi semitski jeziki pozna tudi amharščina tri oblike za zloge, ki se pričnejo s h, in po dve obliki za zloge, ki se pričnejo s tin č. V celoti ima amharški hahuhi torej 367 znakov za črke. Tudi števila pišejo večinoma z znaki, ki so vzeti iz zlogovne abecede, in sicer za ednice, polne desetice, za števili 100 in 10.000. Mato pomeni 100. tif 10.000, kar pa izražajo z dvema zvezanima znakoma za 100, torej 100 krat 100.

Iz tega bi sklepali, da se je izredno težko naučiti že amharske pisave. Kdor pa s tem prične, bo kmalu opazil, da hitro napreduje in da lahko prične potem s težjim učenjem amharskega jezika samega. Naj še pripomnimo, da se malj amharški abecedarčki imenujejo jahahuhi tamarodž (ednina jahahuhi tamari), da se učitelj imenuje astamari in mora imeti brezpogojno brado, kajti drugače je kakor črkev brez ograje, to se pravi ne velja nič, kakor pravi neki amharški pregovor. Učenjak (in cerkveni pevec) se imenuje dabtara, in to lahko postane vsak, ki pridno poseča jatamari bjet, to je šolarjevo hišo, šolo.

Prevladujoči glas amharskega jezika je kratki in široki a, ki ga često izgovarjajo tudi kot ä. Ni čudno, da je potem jezik zelo poln in blagodoneč. Poglejmo nekoliko primerov:

»jačarakha mavaladža« pomeni polnota meseca, »balatagnate« si želi vsakdo, kajti to je »bogastvo«, »maksanjae« je terek, »jamaravo« dobiček, »Afrakjae« je Afrika,

*) Glej »Iz abesinske narodne zakladnice« v prejšnji številki. Op. ured.

»dač azmač« (v narečju dedžazmač) je vi-
sok naslov: »čuvar vrate, general, »tana-
gara« pripovedovati, »vaha amata« prinesi
vode i. t. d. Stvar torej zveni. Dogaja se
pa, da napisani a izgovarjajo kot ä, ali pa
ga sploh ne izgovarjajo, ali pa da ga iz-
govarjajo, kjer sploh ni zapisan. Vendar
to ni najtežje, najteže si je marveč zapom-
nitj pravilni naglas samoglasnikov, kajti
lahko dva ali tri pomena. Tu pride lahko
nevešči tujec v hude zadrege. »Dengel
sama« pomeni n. pr. »slišal je gospodično«,
toda »dengel sama«: poljubil je gospodič-
no. Ni čudno, da doživi lahko človek kaj
neprijetnega, če zamenja ta dva naglasi.
»Ammâ« pomenj snaha, »amat« leto,
»nakhâ«: zbudil se je, »nakâ«: dotaknil se
je, »naggâ«: jutri.

Sklačajev amharskih samostalnikov
ni težka stvar, nič preprosta pa ni sprega-
tev glagolov, čeprav je med njimi prav
malo nepravilnih. Besede dobe namreč s
predponami, vrinkj in priponami lahko de-
javen, vzročen, trpen ali refleksiven po-
men, podvojitve nekega zloga pa lahko
prav tako spreminja pomen besede. Prav
tako pripenjajo, vrinjajo in predpenjajo

glagolom tudi druge besede, zaimke, pred-
loge ali veznike — seveda po določenih
pravilih. Temeljna oblika glagola ni ne-
določnik, temveč tretja oseba ednine v
imperpektu. V boljše umevanje nekoliko
primerov: nagara — dejal je (imperpektna
oblika), enagral — pravi (sedanji čas),
nagagara (podvojitve zloga): dejal je ope-
tovano, klepetal je, tanagara — pripove-
doval je, astanagara — dal je reči (kav-
zalno), mangar — reči, pripovedovti, ma-
stangar — dati povedati. Obe zadnji ob-
liki sta infinitivni. Amharec z enim glago-
lom na ta način lahko pove cel stavek:
calotun kafacama, sabaka džamara: ko je
končal svojo molitev, je pričel pridigovati.
Kakor hebrejščina in ruščina, tudi amhar-
ščina nima posebne besede za »imeti«, iz-
raža jo z opisom »meni je«: vadač alanj
— prijatelj je meni, namestu imam prija-
telja. Faras alau — konj je njemu, name-
stu ima konja. Da se pri navedenih načinih
pregibanja besed stvorijo lahko prave be-
sedne pošasti, si lahko mislimo, pa tudi
dokažemo: lidžočen timagebvačavalaču
— svoje otroke redite, aidasasâhum sela-
mendir — zakaj niste prišli?, inazih lid-
žoč ikarataratalu — ti otroci se radi za-

Cesarska palača v Addis Abebi (na levi cerkev, sezidana v spomin
Menelika)

bavajo. No, Amharci teh pošasti gotovo ne občutijo. O interpunkciji naj povemo, da postavljajo Amharci za vsako besedo dvopičje, dve dvopičji pomenita konec stavka, vejica z dvopičjem nadomestuje podpičje. Drugih interpunkcijskih znakov nimajo.

H koncu naj še navedemo uradni naslov abesinskega cesarja, ki se imenuje: Khada, mavi Haile Selasje, sejuma igziabeher, ne-

gus nagast za' Itjopja — Prvi Haile Selasje, maziljenec božji, kralj kraljev Etopije. Slavni Menelik pa se je imenoval: moa anbasaa zaimnagada Jehuda, dagmavi Menilek, sejuma igziabeher, negus nagast za' Itjopja — zmagoviti lev iz rodu Judovega, Drugi Menelik, maziljenec božji i. t. d. Cesarja nagovoriš z naslovom: džan hol — o veličanstvo. mt—k

Na levi: dekle iz amharske pokrajine. Na desni: cesarjeva hči, princesa Tsahai

TRJE OTOKI IZGINILI

Pred malo dnevi je neka japonska družba prodala tri otočke v Karolinah ameriški tврdki v San Francisku za 60.000 dolarjev. Površina teh otočkov je znašala okoli 40 km² in tvrđka je nameravala na njih gojiti bombaž. Na lice mesta je torej poslala ladjo z moštvom in materialom. Čez 14 dni pa prispe čudna brzjavka v San Francisko: »Otoki so izginili!« Kapetan broda ni navzlic iskanju našel nobene celine po naznačenih krajih. Tvrđki ni preostalo drugo kakor se obrniti na japonske oblasti in tožiti družbo. Ta pa se je eklicevala na to, da se je kupčija sklenila v pravilni obliki in da se v dnevnih marsikake ladje še nedavno omenja prisotnost ostrvov. Spravijo naj se torej nad morje, če jih je zbrisalo

z zemljevida. Tako so bili dolarji dobesedno v vozu vrženi... Nasprotno pa se je nedavno pojavil nov otok južno od arhipela kraljice Karle in po takem pripada Kanadi. (O takih pojavih glej »Žis« 28. IX. 1936: Mrkajoči otoki).

SUESKO OZINO

so Benečani v 16. stol. nameravali prekopati. Vendar ta ideja ni bila nova: okoli l. 600 pred Kristom je faraon Nešo dal grebsti pretok, ki ga je dovršil Ptolemej II. Ko se je zamašil, ga je obnovil cesar Adrijan, kasneje pa arabski zavojevalec Amon l. 640 po našem štetju. Tako bomo razumeli, kam je meril Evgene-Melchior de Vogüé 17. nov. 1890, ko je dejal ob otvoritvi spomenika Lessepsu v Port Saidu: »Zelje starega faraona, rimskih osvajačev, arabskih kalifov.«

NEMŠKA KNJIGA O KOROŠCIH

I. KOSTIAL

Lani je izšla knjiga germanista dr. Jurija Graberja, profesorja na celovškem učiteljskišću (roj. l. 1882, v Porečah ob Vrbskem jezeru): »Volkstleben in Kärnten, 1934- Leykam Verlag, Graz«, 455 strani z mnogimi slikami. Ker obravnava avtor poleg nemškega tudi slovensko ljudsko življenje, je tudi za nas zanimiva. Nadpisi poglavij naj pokažejo, kako mnogovrstna je vsebina: Izvir koroške narodnosti («Volkstum»). Po sledovih Keltoev na Spodnjem Koroškem, Knežji kamen in vojvodski stol, Ingeveni na Zg. Koroškem, Zenitja in naselbine, Kmetška hiša, Narečja, Narodne noše, Božič na kmetih (od adventa do praznika sv. Treh kraljev), Čas pred nastopom pomladi, Predpustni običaji, Velika noč, Sv. Jurij, Majnik, Binokosti in njih praznovanje, Kres, Od letja do jeseni, Setev in žetev, Praznik teric, Vstop v življenje, Zenitovanje, Smrt in dan vernih duš, Čaranje in vraže, Seznam virov.

Skoraj 30 let da je zbiral gradivo za to lepo knjigo, pravi pisec. Verjamem mu rad in mu ne odrekam priznanje. Ker pa je hotel opisati in razložiti te življenje ljudstva, je bilo nepotrebno, da se je spuščal v razlago besed, zlasti slovenskih — saj to se ne zahteva od folklorista.

V naslednjih vrsticah hočem dokazati s pranjem, da moj očitke ni brez razloga in da bi bilo bolje, če bi si bil g. dr. Graber nekatere etimologije pridržal zase.

Na strani 101., trdi, da je nemška beseda *gred'n* (= skladanica drv) iz latinskega *gradus* (= stopnja). V resnici je to slov. *greda*, *gred*.

Na strani 142. beremo, da je slov. beseda *pas* (= Ledergürtel) iz nemškega *die Passe*. V resnici pa imajo besedo *pas* ali neskrčeno *pojas* vsi slovanski narodi (torej je praslovanska), Nemci pa le ob mejah.

Na strani 168. uči germanist (!) dr. Graber da so imena Perchtra, Partl in Ruppe (iz Hrnodperaht) izvedena iz starovisokoneškega glagola *pergan* = skrivati. Že zdravnjak pa so germanisti dognali, da je prvo in tretje ime iz stvn *beraht* = bleščeč, srednje ime pa iz *Bartholomaeus*.

Na strani 177 je postavil G. drzno etimologijo, da je podjunski izraz *kolacija* (= mrzla večerja iz krljev in fižola) od besede *kolo*: pristavil je: »Torej je morala ta beseda (kolacija) prvotno pomeniti okrogel »Kuchen« kot prazniško pecivo.« — V brezštevilnih nemških knjigah bi lahko našel, da je *Kollation* iz it. *collazione* in pomeni »zmerno večerjo ob postnih dnevih; preprost obed izven navadnega časa; zajutrek; malica; gostija z mrzlimi jedmi«. S *kolačem* nima nič opravka!

Na strani 186 razlaga G. nemško ziljanško besedo *borzn* (= smrečica) iz srednjevisokoneškega glagola *barzen* = strotzen, *hervordrängen* (!), v resnici pa je to slov. *borca* (= majhen bor).

Na strani 262. razlaga G. izraz *Eiertultschen* (v Labodski dolini — tolčenje jaje o vel. noči) iz sr. vis. n. *tuzzen* = stiskati. V resnici pa je to iz slov. *tolči*.

Na strani 373. pravi avtor, da je slov. *boter* (v Rožu) iz n. *Vater*. V resnici pa je iz nemškega dialektnega *kfotter* = knj. *Gevatter* (= boter). To bi dr. G. lahko našel n. pr. v Bernekerjevem »*Slavetym. Wörterbuch*«.

Na strani 379 trdi G., da je koroška beseda *truta-mora* iz nemškega *Tretmahar*. V resnici pa je prvi del iz sr. vis. n. *trute*, *mōra*. Slovenski izraz je torej sestavljen iz dveh besed enakega pomena.

Na strani 384 trdi G. da je izraz *Manaschen* (ob Vrbskem jezeru in na Sp. Koroškem = snubačev posrednik) iz francoskega *marchander* = kupčevati! V resnici pa je beseda iz slov. *mešetar*, to pa preko furl. *misséte* ali benešk. *messeto* iz novogrškega *mesites* (= posrednik) od *mésos* (= srednji).

Gl. Streklevo dokazovanje v spisu »*Zur slav. Lehnwörterkunde*« st. 49, in v »*Časopisu za zgod. in narodopisje*«, VI. l. str. 43.

Na strani 417 piše avtor: »Teden po porobu se prireja v slovanskih delih dežele pojedina — zadušnica, slov. *karmina*, sedmina, osmina, osmica. Ti izrazi so deloma iz nemščine. Beseda *karmina* vsebuje st. vis. n. *kara* = skrb, žalost, tarnanje + *minna* = spomin, pomeni torej »tarnajoče spominjanje.« Pametnejši je gotovo Miklošičeva, Matzenauerjeva in Bernekerjeva razlaga iz lat. *carmina* = pesmi Izidor iz Sevilje (VII. stol. po Kr.) piše: »Vražje pesmi (*carmina*), ki jih ljudstvo po običaju poje ponoči nad mrtvece (v spisu o Germanih).«

Na str. 426. pravi G. »V slovenščini («im *Windischenen*) se imenuje ta bolezen (nam. reč bolečine v pasu, če se je kdo pretegnil) uradno to je slov. vred od vreti = *Sieden*«.

Nemogoče, ker se glasi ta beseda v rusščini *vered*, kar je dokaz, da se je glasila v praslovanskih verdu, in ta beseda je brez dvoma sorodna sanskrtsk. besedi *vardh* = odrezati in st. vis. nemški *wartan* = poškodovati (kak ud). V knjigi je še precej

* Enako ali še bolj napačen je stavek, ki sledi za tem: Po besedi *karmina*, zdi se, ste stvorjeni besedi *sedmina* in *osmina* = spominjanje sedmega, oz. osmega dne. V teh dveh je seveda in a obrzilo (pripona) z naglasenim i, *kármina* pa ima naglasen il

drugih pogreškov, n. pr. G piše kreašl namesto kreželj (iz n. Kräuselj, st. 142, — »slov. teta = Mutter Schwester; Kranzeljungfere, st. 395; — slov. praj telj (= Palmbusch) iz n. dial. praštl, t. j. Bräutlein, nevestica (!) str. 245. — slov. reušica (= Altmutter) namesto pravilnega rjušnica (po rjuhah!) str. 395; — poleg tujega izraza šrangati navaja v istem pomenu še zapenjati (prav: zapinja-

ti) in zapirati (prav: zavirati namr. ženin pot do neveste), str. 387; — grško ime sv. Jurija je po Graberju Geürgos, v resnici pa Georgios, str. 270 itd. Zakaj se ni obrnil dr. Graber do svojega prijatelja in bližnjega rojaka dr. Primoža Lesjaka, profesorja germanistike v Freiburgu, ki je že dostikrat dokazal svoje s'avištično znanje? Obvaroval bi se bil mnogih zmot.

IZ LITERARNEGA SVETA

PESNIK PLATEN

(24. X. 1796 — 5. XII. 1835)

Grof Platen Hallermünde se je kot podporočnik udeležil 1815 drugega pohoda proti Franciji, potem pa študiral jezikoslovje in modroslovje. V nekem svojem epigramu pravi:

Früher in Deutschland las ich soviel,
zwoßf Sprachen erlernt'ich;
Doch mir blieben zuletzt wenige Bü-
cher getreu.

Med temi 12 jeziki, ki se jih je naučil, stoji tudi perziščina, vir za njegovo knjigo »Gazel« (1821), s katero se je prvič predstavil javnosti. Drugačne pesmi je zbral pod naslovom »Lyrische Blätter« in »Vermischte Schriften«. Mnogih cenzura ni pustila na dan, zato so izšle šele l. 1839, v Strassbourgu.

Strah pred kolero ga je napotil pred sto leti v septembru proti jugu, toda v Sirakuzi se ga je lotila mrzlica in naglo je podlegel.

Platenova zasluga je v tem, da je z besedo in dejanjem pokazal na potrebo pesniške oblike, ko je bila ta čisto v razsuhu. Lepe uspehe je dosegel n. pr. v sonetu, čeprav se ne upa tekmovali s Petrarco ali Camoësom in Rückertom, kakor je to povedal v II. sonetu:

Ta mož, ki nosil v vdanosti iskreni
ljubezni spone, zlagal rad sonete
na čast oboževane je Lavrete
ki ljubil jo je še po smrti njeni.

Enako v govorici je medent
junak opeval zgodbe doživete
veslaje skoz nevarnosti nešete,
vodnik mu bil je spev po slani peni.

Tedaj pridruži Nemeec še ko tretji
se njima — Florentincu, Portugizu —
in vilezom sonete ostre poje.

Za temi, ki skazali so se v petji,
— ne upam za četrtega se blizu —
le kot za žanjci lavkam jaz po svoje.

Prav tako se je odlikoval v odi in himni. Ko se je po prvi svoji dobi odrekel romantiki, je začel napadati njeno najljubšo vrsto, usodno dramo. Romantiki so namreč staro

grško teorijo o bogovih, ki slepo vladajo s človekom, kar tako prevzeli in pisali dramske igrokaze, kjer je golo naključje odločalo ne glede na značaj oseb. Njegova satirična komedija »Zlokobne grablje« (1821) je naperjena proti takemu mehaničnemu pojmovanju. Vsebina: zaradi prekletstva, ki je na njih, pogubijo grablje kot orodje usode celo pastirsko družino. Tudi vesela igra »Romantični Ojdipec« se bori zoper Immermannovo in Müllnerjevo smer. Slovana zanimajo posebno njegove »Polenlieder« (1831.), kjer simpatizira ta mnogostransko razgledani prijatelj svobode s Poljaki ter obsoja ruske samodržce, spadajo med začetke političnega pesništva na Nemškem. Zadnje njegovo delo je epska pesnitev v 9 spevih »Die Abassident«, Slovenec pa se bo pomudil pri njem, ker je Fr. Levstik prevedel Platenovo Legendo (1822) pod naslovom »Živopisec in Marija«, oziroma jo po svoje prikožil, kakor je omenil Lj. Zvon 1897, v sestavku »Plagiatorstvo«. V Firenci je Platen obiskoval Prešernov učence grof Auersperg (Anastazij Grün). A. Debeljak

FRANK WEDEKIND: POMLADNO PREBUJENJE

Pomladno prebujenje je mladostna tragedija v treh dejanjih, ki živo prikazuje, kako vplivajo na mlade ljudi, ki stopajo v dobo spolnega zorenja, realne življenjske sile: njihov lastni vzbujeni spolni čut in pa zahteva življenja pred vsem šole. V njih se blje boj, v katerem propadajo drugi za drugim. Vzroke nabačimo v njihovih poklicnih voditeljih, starih in učiteljih, ki v čudnem nerazumevanju in pretirano občutljivi sramežljivosti opuščaio dolžnost, da bi jih poučili in jim z razumevanjem pokazali rešitvo pot.

Štirinajstletna Wendla ne veruje več v štokrlo in prosi mater, naj ji pove, »kako to gre«, a zaman; mati se ji ne upa razlo. žiti človeških spolnih razmerij. Zato dek'le shira ob nezakonskem otroku in mati ob njej.

Moritza popolnoma zmede probujajoča se puberteta, poln je dvornov o nastanku človeka; v to ga še bolj zaplete poučilo tovariša Melhoira. Ker na drugi strani ni

mogel izpolniti šolskih nalog, kar je najstrožje zahteval njegov oče, ki ni imel snilsa za nič drugega, se je končal s samomorom, Melhior pa se reši samo zaradi tega, ker je našel razumevanje za realno življenje.

Profesorska konferenca, na kateri razpravljajo o zapletenem Melhiorovem pisarnju o spolnem problemu, je karikatura z ostro satiro. Učitelji kratkovidno in feldbebelško kaznujejo študenta, kar ga tira v samomor, namesto da bi ga skušali razumeti, ga z ljubeznjivo poučili in ga tako rešili.

Delo je resne vsebine in obravnava pereče in često v ospredju stoječe probleme (verski dvomi, spolno vprašanje in spolna vzgoja itd.) ter skuša zavzeti stališče do njih. Gledalec je poln človeškega sočutja za tragično usodo glavnih oseb. Zgradba dela je do konca lahno napeta, brez velikih in stvnih preobratov; razvoj dogodkov je zanimiv.

Prevod, ki ga je oskrbel Marij Fuchs, se lepo bere, jezik je povsod izdelan. Prevesti ali vsaj pojasniti pa bi kazalo te le izraze: praline = v sladkorju pražen mandelj, cowboy = kravji pastir, wäg wain =

indijski šotor in tomahawk = bojna sekira, Stanko Bunc.

CERVANTESOVA KNJIZNICA V DULCINEJINI HIŠI

Španska vasica El Toboso v Manči, ki jo je ovekovečil Cervantes, ima zbirko, vredno vse pozornosti književnikov in njihovih prijateljev, čeprav se je menda odtegnila važnji mednarodnega sestanka bibliotekarjev, ki se je letos vršil na Kastiljskem. Ta zbirka, kajpada posvečena »Slavnemu Mančenu« se hrani v hiši, ki je baje bila last legendarne Dulcineje in ki ima še čudovito ohranjen vhod kakor tudi grbe z napisom. Začel jo je tamkajšnji učenjak in dobrotvor Pantoja, žrtvoval zanjo čas in denar, a pomagali so mu nesebični duhovi od vseh vetrov. Doslej je zbral 76 tujih izdaj Quijota v 123 anopičih, med njimi po več v naponščini, kitajščini, turščini, arabščini itd. Naj bi mu tudi Slovenska Matica poklonila slovenski prevod izpod Lebnovega peresa. D.

MIKLAVŽEVI KRAPI

Sarnenu (Unterwald v Švici) obnaša šolska mladina še prav staro šega nekoliko pred sv. Miklavžem. Ta šega se imenuje »Samischlaus Trinklele«. Šolarji hodijo po ulicah in delajo zaglušen hrušč in trušč s kravjimi burovži (velikimi zvonci), dru-

gi pa za njimi višjeje poml vozček, ki jih prodajajo prebivalcem. Izkupiček služi za pokritje stroškov, ki jih imajo šote s svojim izletom na Grulli v nastopnem poletju. Krofi se izdelujejo poceni, prodajajo se pa kar se da drago.

WILL ROGERS, NASLEDNIK MARKA TWAINA

(1879 — 1935)

WILL ROGERS

Rojen v Oklahomi na indijanskem ozemlju, je postal goveji pastir. Ker je znal imenitno sukati laso, so ga vzeli na pozornico v varietéju. Celih 12 let je nastopal na Broadwayu s takšno zanko. Plačevali so mu, kolikor je zahteval. V politiki je bil prepričan Wilsonovec. Med svojo točko na odru je tolmačil politične zadatke in mnogo pomagal predsedniku Wilsonu. Ko je prišel na krmilo Coolidge, je bil Will Rogers že nekakšna ameriška institucija. Vsak dan je napisal članek za zvezni tisk: njegov članek je izšel hkrati v več sto ameriških listih. Pred 16 leti se je Hollywood polastil Rogersa. Njegov obraz se je zdel nenavaden: brezprimerna preproščina in njegove razvlečene kretnje so napravile iz njega komičnega igralca, nič manj popolnega od Chandlina. Čeprav si nista niti malo podobna. Potem je Rogers prišel v radio. Za 13 nedeljskih predavanj je dobil blizu 400.000 švicarskih frankov vrednosti. V Hollywoodu je služil milijon dolarjev na leto. Bogastvo ga ni spremenilo. V Kaliforniji si je kupil zemlje in si dal sezidati dve hiši v mestu Beverly Hills, kjer je postal župan. Njegov vpliv je bil znaten. Predstavljal

je po vojni poprečnega Američana. Bil je plemenit, nasprotnik rokovnjačev, vnet za mednarodni mir in za angloameriško prijateljstvo. Vendar se je nedavno izrekel za popolno osamitev Amerike. Rogers je bil nadarjen človek, z neizmerno zalogo duhovitosti, ki so kar vrele iz njega. To je edini dostojni naslednik M. Twaina. Ali njegov spomin ne bo tako trajen, ker se je izživljal na efemerne načine. K.

R A D I O

Češkoslovaška poštna uprava je naročila v Angliji oddajalec za kratke valove. Namestili ga bodo v Podebradyju pri Pragi. Oddajalec je namenjen za dvojno službo: oddajal bo radio sporočila za Če., hoslovaške v inozemstvu; obenem bo posredoval v inozemstvu nacionalno češko kulturo. Učinkovitost oddajne postaje bo znašala 35 kilovatov. Zmogljivost postaje bo zvečana na ta način, da bo leta oddajala elektromagnetne valove štirih valovnih dolžin v območju 14 do 100 meterskih valov.

Na letošnji veliki radio razstavi v Parizu je bil razstavljen sprejemni aparat, ki je imel na pročelju geografsko karto Evrope z najvažnejšimi evropskimi oddajnimi postajami. Običajni kolobarji, ki predstavljajo na kartah mesta, so bila na tej karti preluknjana. Za zvezo z zaželjeno postajo je bilo treba pri aparatu vtakniti v krožek — mesto običajno vtično spojko.

Poskusi z izredno kratkimi valovi (valovna dolžina do 5 metrov), ki jih je bil v letošnjem poletju organiziral angleški privatni oddajalec na vrhu gore Snowden, so imeli zadovoljiv uspeh. Po doslej objavljenih rezultatih je znašala največja razdalja, do katere so slišale poskusne postaje oddajo še povsem brezhibno, 300 kilometrov. Tako veliko razdaljo doslej tako kratki valovi še niso premostili.

Društvo narodov oddaja od oktobra naprej na lastnem oddajalcu v Pranginsu telegrafska poročila za vlade in časopise evropskih in prekomorskih držav v obsegu 400 besed. Oddajo za Evropo moremo poslušati zdaj sleherni petek od 9 do 10 ure dopoldan v francoskem jeziku na valovni 4.225 metrov (71kHz). Prekomorskim državam pa posreduje oddajalec poročila še isti dan med polnočjo in eno uro zjutraj v angleškem in španskem jeziku na valovni 31,27 in 38,48 metrov.

F I L A T E L I J A

Abesinija v znamkah

Do 1908. Abesinija sicer ni bila članica mednarodne poštne unije, vendar pa je imela svoje prve znamke že 1896. Veljale so samo za zasebno pošto ministra Iga, ki je bil po rodu Švicar. Tiskale so se v Parizu in so kazale sliko neguša Menelika II., ki je premagal Italijane pri Adui, nižje vrednote pa abesinski grb: leva z zastavo. Prve abesinske znamke, ki so veljale za mednarodni promet, so izšle 1909. Kazale so abesinski grb, Menelika II. v vladarskem ornatu in v navadni obleki.

Po Menelikovi smrti je zasedla prestol cesarica Zeodita. Za kronanje, ki je bilo

11. febr. 1917 so izdali kar dve seriji znamk, ki sta bili v prometu dve leti.

Po zgledu francoskih kolonij in raznih afriških držav je izdala Abesinija 1919. dvobarvne znamke od četrte groša do 10 tolarjev s slikami raznih živali, prestola, naslednika (sedanjega vladarja), cerkve in cesarice. Te znamke so dobile pozneje cele kopice pretiskov. Šele 1928 je bila izdana nova serija znamk, spet s sliko prestolonaslednika in cesarice. Še isto leto so bile te znamke dvakrat pretiskane. Prvič ob otvoritvi pošte v Addis Abebi, drugič pa ob kronanju prestolonaslednika za kralja. Naslednje leto so dobile nov pretisk s sliko letala in amharskim napisom.

Ko je zasedel 3. aprila 1930. sedanjí vladar prestol, so dobile znamke iz l. 1928 nov priložnostni pretisk. Ko so ga 2. novembra kronali za cesarja, so se tega spomnil tudi v znamkah, ki so dobile poseben pretisk z ročnim žigom. Naročene so

bile sicer posebne znamke (7 vrednot) za to priložnost, toda razen vrednote po 4 groše so prišle šele naslednje leto iz Pariza v Abesinijo in so jih potem uporabljali za redno frankaturo. L. 1931. so še enkrat pretisnili ostanke znamk iz l. 1928. na nižjo vrednost.

Za 18. avgust 1928. bi bilo moralo priti v Abesinijo prvo letalo z zračno pošto in so pripravili za ta dan že posebne znamke. Letalo pa je prišlo šele dva dneva nato, a brez pošte. Zato so vso serijo, ki je obsegala 7 vrednot od enega groša do treh tolarjev, uporabili šele julija 1931., ko je odletelo iz Addis Abebe prvo letalo s pošto. Takrat so prišle v promet tudi

nové frankovne znamke od oseminke groša do pet tolarjev, ki so še zdaj v prometu.

Abesinija je izdala doslej 184 frankov, njih, 10 uradnih in 36 portovnih znamk. Vse so bile tiskane v Parizu, izprva v kromotisku, potem pa v bakrotisku in jeklorezu.

ČLOVEK IN DOM

MODERNI PRTI IZ POVOSČENEGA PLATNA

V družinah, kjer je več nedoraslih otrok, je že v navadi, da je miza k zajtrku, obedu in večerji pogrnjena s povosčenim platnom, če kupimo povosčeno platno na meter, ga ob robovih in na voglih podvijemo in pričvrstimo na spodnjo stran mizne plo-

šče z risalnimi žeblički, da je tesno nape-to čez mizo in da se ne zmika in ne drsi. V kuhinji in v otroški sobi je to dovolj čedno, je higiensko in praktično, ni nam treba neprestano trepetati, da bi ta ali oni otrok poilil po mizi kavo, kakao ali čokolado, ali pomazal prt s sadjem ali s čim drugim, čigar madeže najtežje spravimo iz tkanine. Vlažna krpa, milo in v najhujšem primeru nekoliko vina, in nezgoda je brez posebnih težkoč izbrisana iz povosčene platna, zopet je čist in lep.

Toda tudi v elegantni obednici, ob mizi pogrnjeni s belim platnenim prtom marsikatera gospodinja često trepeta, čeprav sede okrog mize že dorasli ljudje. Saj tudi veliki ljudje popacajo namizni prt in mnogokrat je že prvi dan, ko ga pogremo na mizo, po obedu tak, da je kar za v žehto. Onesnažen je z omakami, kompotom, sadnimi madeži, morda celo z vinom ali črno kavo, »gospodinja bi ga rada imela še ves teden v rabi iz varčnosti in štedljivosti.

Težko se odločimo, da bi v elegantni obednici pogrnili mizo s povosčenim platnom, takim, kakršen je bil dosedaj na razpolago. V zadnjem času nas je tozadev-

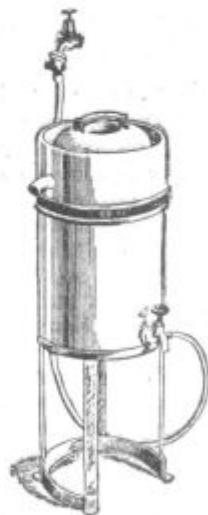
na industrija presenetila z elegantnimi prti iz povosčenega platna, takimi, da bi prav nič ne motil lepote elegantne obednice s finim porcelanom in priborom. Barve so fine, vzorci in motivi odgovarjajoči modernemu okusu. Nič sledu o navadnih kuhinjskih in otroških barvah in vzorcih. Sedaj dobimo pisano karirane, progaste, pikaste ali bleščeče bele. Za čajne mize, za zajtrkovalno mizo rumene, kakor rumenjak, črešnjevo rdeče, zelene v vseh odtenkih za vse okuse in — ceneno!

Prihranjeno je pranje, likanje in krpanje. Prihranjen pa tudi gospodinja nemi- r, kdaj se bo zgodila nesreča na svežem prtu, prihranjen strah otrokom in zadrega odraslemu človeku, če se zgodi nesreča, da se kaj polije in popacka, u

PRAKTIČNE NOVOTE

Voda suši perilo

Ne mislite, da se šalimo? In vendar nedomestuje tu reproducirana stiskalnica za perilo Wringov stroj ter izganja brez človeške ali motorne sile iz mokrega perila vlago s samim vodnim pritiskom! V lepi emailirani posodi visi vrečica iz paragumija, v katero daš perilo, ki si ga pravkar

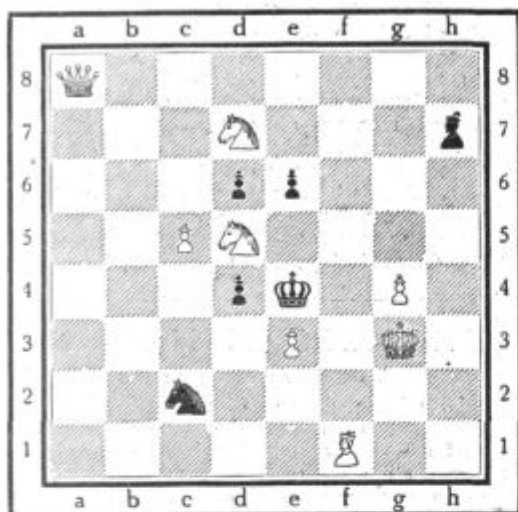

izplaknila. Posodo zapreš s pokrovom, nato zvežeš cev z vodovodno pipo in to odpreš. Voda vdere v posodo in pritiska na vrečico s perilom, iz perila pa se nato odteka iztisnena voda skozi odvod zgoraj. Lahko si mislimo, da je takšna priprava gospodinji v veliko pomoč, ni ji treba več, da bi se mučila z ožemanjem, noben kos perila se ne more raztrgati, noben gumb ni več v nevarnosti. Edino delo pri tem aparatu je, da priključiš cev na vodovod. V eni do dveh minutah je 8 do 9 funtov perila tako ožetih, da je treba samo še kratkega sušenja.

PROBLEM 139

H. Hellwig

»Schach — Echo«, prva nagrada

Mat v dveh potezah

ZA BISTRE GLAVE

185

Če dva storita isto...

V neki natiskani bilanci so ugotovili število, ki je bilo točno štirikrat večje, nego bi moralo biti v resnici. Ko so pozvali avtorja bilance na odgovor, je izjavil, da tega ni kriv. Po tiskovni pomoti so postavili edinicu števila na čelo števila namestu na konec. Ugotovili so, da je bilo temu res tako in da je na ta način nastalo štirikrat večje število. Katero je bilo pravo število?

Neki bilancist, ki je slišal o tem nenavadnem primeru, si je mislil: Počtetvoriti število je malo preveč drzno, ljudje to hitro opazijo. Toda poskusil bom na isti način s podvojitvijo ali potrojitvijo. — Toda ko je začel poskušati, ni našel nobenega primernege števila, kvečjemu če bi šlo za bilanco v dobi kakšne nezaslišane inflacije, ki je praktično pa tudi ni pričakova, ti. Zakaj ne?

Katera števila imajo lastnost, da se pomnožijo z 2, 3, 4, 5, . . . , če jim postavimo njih ednice na čelo števila?

ODREZOVANKA

Crassus

Pet zlogov, a devet pismen,
 dà Male Azije pomen.
 Zvok O v sredini kar odpravi
 pa tja začetni A prestavi:
 to prva žena in kraljica
 bo Milana Obrenovića.
 Prikrajša naj jo giljočina:
 Ahâba kralja hči se javi.
 Slavljena v drami J. Račine-a.
 Odreži vrat ji, koj namuza
 občinstvu odrska se Muza.
 Glavó ji naj krvnik odseka:
 po Laciju poteče reka,
 med Turki pa pove človeka.
 Oblgavi ga: lisica skoči,
 brez repa ta-pa vino toči.
 Zamahneš li po zadnjem krajeu.
 dolgostno mero daš Kitajcu.
 Če prvo polovico sneš,
 pa šidič po latinsko deš.

 REŠITEV KRIZALJKE »ROKOŽOK«
 V št. 15.

Vodoravno: Kač, Rja, osa, sin, lak, tse (EST), kit, tur, alat, Tomo, jen, Kek, ras.
 Navpik: krak, čast, olilek, satan Istok, neumen, kaj, rok, Ra.

PISMO MIKLAVZU

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNISTVO NACELNO
 NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
 TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
 Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—,
 po raznašalcih dostavljena Din 5.—